
BV Taal in de praktijk

Nederlands geven aan meertalige klassen vraagt om een andere inhoud en een andere aanpak, dan tot nu toe in methodes Nederlands wordt gehanteerd. In dit artikel gaan we eerst in op de vraag waar je rekening mee moet houden bij het lesgeven aan meertalige leerlingen. Daarna belichten we een aantal aspecten van de methode BV Taal, hetgeen we koppelen aan de ervaringen die tijdens de proefinvoering van de methode zijn opgedaan met het werken met BV Taal. Zo hebben we de docenten gevraagd welke steun een methode als BV Taal kan bieden bij het lesgeven aan Nederlandstalige en meertalige leerlingen.¹ Ter illustratie worden voorbeeldlessen uit deel 1 van BV Taal besproken. U vindt de lessen als bijlage aan het eind van dit artikel.

De opbouw van *BV Taal*

BV Taal is een nieuwe methode Nederlands voor het VBO-MAVO. De methode is geschikt voor het gebruik in meertalige klassen. *BV Taal* bestaat uit vier delen waarbij met de eerste drie delen de kerndoelen van de basisvorming kunnen worden behaald. Het vierde deel bereidt voor op het eindexamen VBO/MAVO. Eind 1994 verscheen het eerste deel bij Wolters-Noordhoff, het tweede deel zal in augustus 1995 verschijnen, de volgende delen verschijnen steeds een jaar later.

In *BV Taal* komen naast de vier vaardigheden lezen, schrijven, luisteren en spreken, de volgende onderdelen voor: het lezen, beluisteren of bekijken van verhalende teksten, taalbeschouwing, het omgaan met allerlei informatiebronnen, grammatica en woordenschat. Vooral bij de laatste twee onderdelen is bij de ontwikkeling specifiek gelet op meertalige leerlingen. Elk deel van *BV Taal* bestaat uit een basisboek, een oefenboek, kopieerbladen en een uitgebreide docentenhandleiding. Soft-

ware voor woordenschat en cassette- en videobanden met kijk- en luistermateriaal, maken de uitgave compleet.

Voordat het zover was, heeft er een integrale proefinvoering plaatsgevonden op diverse scholen in Rotterdam, Tilburg en Eindhoven. Tijdens deze proefinvoering werden docenten om de twee weken geobserveerd door begeleiders van de proefinvoering. Daarnaast werd over elke les een evaluatieformulier ingevuld door de docent. Tenslotte werd per hoofdstuk een afrondend evaluatiegesprek gehouden.

Taalprobleem

Welke problemen heeft de groep leerlingen voor wie het Nederlands niet de moedertaal is maar die al wel geruime tijd het primair onderwijs heeft gevolgd, in het voortgezet onderwijs?

Allereerst vertonen veel leerlingen een achterstand op het gebied van woordenschat. In de reguliere methodes Nederlands is wel aandacht voor uitbreiding van de woordenschat, maar vaak worden daarbij tamelijk infrequente woorden aangeboden, zoals *kordon* en *lokaliseren*. Ons inziens is het beter om leerlingen frequentere woorden aan te leren, waarbij veel aandacht is voor woorden die in schoolboekteksten voorkomen, zoals *kenmerk* of *schema*. Daarbij moet een leerling een woord verschillende keren onder ogen krijgen en er mee oefenen in verschillende contexten.

Naast deze geringere woordenschat is er nog een probleem. Als je met een meertalige leerling praat, lijkt er oppervlakkig gezien geen verschil tussen de taalvaardigheid van deze leerling en die van zijn Nederlandstalige leeftijdgenoten. Op het moment dat een leerling echter moeilijkere teksten moet begrijpen of zelf een wat complexere tekst moet produceren (zowel mondeling als schriftelijk) dienen zich wel verschillen aan. Leerlingen beschikken soms nog niet over de taalmiddelen en de strategieën om zo'n taak aan te kunnen, terwijl veel reguliere methodes hier wel van uitgaan. Een methode moet, naar onze mening, deze groep leerlingen een aantal handvatten geven, zodat zij een bepaalde taalkaak toch tot een succesvol einde kunnen brengen. Het is bijvoorbeeld zinvol om aandacht te besteden aan bepaalde zinsconstructies waarvan bekend is

dat meertalige leerlingen er nog problemen mee hebben, zoals de plaats van het werkwoord in de ondergeschikte bijzin. Verder moeten leerlingen gewezen worden op het nut van strategieën om de taaltaken die ze opgedragen krijgen zo efficiënt en adequaat mogelijk uit te kunnen voeren. Deze strategieën moeten geleidelijk ingeslepen raken, zodat de leerling ze uiteindelijk zelf – al dan niet met behulp van een stappenplan – kan hanteren.

In meertalige klassen moet een docent, en zeker de docent Nederlands, dus rekening houden met het feit dat sommige leerlingen nog in een – weliswaar gevorderd – stadium van taalverwerving zijn. Daarom worden sommige zaken die in reguliere methoden als bekend worden verondersteld, in *BV Taal* expliciet behandeld. Er is per vaardigheid een leerlijn opgesteld, waarin de verschillende stappen op weg naar de kerndoelen zijn ondergebracht. Verder zijn er expliciete doelen per les, waar systematisch naar toegewerkt wordt. Elke les is dus een afgerond geheel.

Veel leerlingen zien geen verbanden tussen de onderdelen die bij Nederlands worden aangeboden. In *BV Taal* is getracht expliciete verbanden tussen die verschillende onderdelen aan te brengen. Doordat leerlingen wat ze geleerd hebben bij de ene vaardigheid, toepassen bij een andere vaardigheid, gaan ze samenhang zien. Voor alle leerlingen blijkt dit goed te werken. Meertalige leerlingen hebben extra baat bij deze aanpak, omdat zij dat wat ze geleerd hebben als basis moeten gebruiken om verder te komen in de verwerving van het Nederlands als tweede taal.

Een voorbeeld van de bovengenoemde aanpak is een lessenreeks waarin luisteren & spreken, grammatica en schrijven op elkaar afgestemd zijn. Bij luisteren & spreken krijgen de leerlingen uitleg over het afnemen van een interview en oefenen ze dat. Vervolgens is er bij grammatica aandacht voor het formuleren van zinnen in de directe en indirecte rede. Bij schrijven moeten de leerlingen tenslotte een verslag schrijven van het interview dat ze hebben afgenomen bij luisteren en spreken. De tussenstap die bij grammatica wordt gemaakt, is voor alle leerlingen nuttig maar voor de meertalige leerling is deze stap een noodzakelijke om te komen tot een goed schriftprodukt.

In de schrijfses kan de docent deze leerlingen wijzen op de bij grammatica geleerde zinsconstructie, waardoor zij die meteen kunnen toepassen.

Woordenschat

Veel taalproblemen van meertalige en taalzwakke Nederlandse leerlingen uiteten zich in een gebrekkige woordenschat. In *BV Taal* wordt hier op verschillende manieren aandacht aan geschonken. Zo is er een aparte lijn met woordenschatuitbreidingslessen. Hierin worden nieuwe woorden aangeboden, in een context en met verwerkingsoefeningen. Uit de proefinvoering is gebleken dat deze lessen in een grote behoefte voorzien. Woorden leren wordt op deze wijze als leuk en nuttig ervaren. Docenten merken op dat alle leerlingen deze lessen nodig hebben en dat voor leerlingen voor wie de betekenis van een woord nog niet na één keer duidelijk is, er genoeg oefening volgt om alsnog het woord te begrijpen. Verder bemerken de docenten dat de woorden die in deze lessen aan bod komen ook in andere lessen van pas komen.

Daarnaast zijn er woordenschatstrategielessen. In deze lessen leren leerlingen om gericht de betekenis van een woord uit de context af te leiden. In deel 1 van de methode zijn in de verschillende lessen over woordenschatstrategieën vier stappen om achter de betekenis van een woord te komen, aangeleerd:

stap 1: kijk naar illustraties

stap 2: kijk naar woorden of zinnen in de buurt

stap 3: kijk naar het woord zelf

stap 4: zoek het op of vraag het.

In les 9.1, de laatste woordenschatles van deel 1 op dit gebied, worden de stappen herhaald en integraal geoefend (zie de bijlage). Zo kan vraag 4 worden beantwoord door gebruik te maken van de illustraties (stap 1). Bij vraag 1, 3 en 5 moeten de leerlingen gebruik maken van stap 2: woorden en zinnen in de buurt, enzovoorts. Bij opdracht 3 tenslotte moeten de leerlingen reflecteren op de manier waarop ze de vragen hebben gemaakt. Het is de bedoeling dat ze de stappen zoveel mogelijk automatiseren en er ook bij andere teksten gebruik van maken.

Een docente die we hebben gevraagd naar de steun die *BV Taal* geeft bij het lesgeven aan Nederlandstalige en meertalige leerlingen, heeft vooral deze stapsgewijze aanpak die bij elke vaardigheid terugkomt, als een goede steun gezien. *Bij leerlingen wordt een systematiek ingeslepen die niet meteen zoden aan de dijk zet, maar die op termijn wel werkt.* Zij merkte overigens weinig verschil tussen meertalige leerlingen en taalzwakke leerlingen voor wie het Nederlands de moedertaal is. Volgens haar zijn al deze leerlingen gebaat bij zo'n aanpak.

Stapsgewijs leren schrijven

Naast het werken aan uitbreiding van de woordenschat wordt in *BV Taal* veel aandacht besteed aan de schrijfvaardigheid. Bij grammatica wordt zo veel mogelijk voorbereid op de schrijflessen door onder andere te oefenen met de zinsbouw. In de schrijflessen leren de leerlingen dan een procedure om te komen tot een schrijfprodukt. Een belangrijk onderdeel daarvan is het klassikaal verzamelen van trefwoorden. Dit komt vooral de groep leerlingen ten goede die minder taalvaardig is. Over het algemeen heeft die moeite met het kiezen van de juiste woorden. Tevens wordt op deze wijze voorkennis geactiveerd. Daarna rubriceren de leerlingen de trefwoorden en schrijven ze een kladversie door de trefwoorden tot zinnen uit te schrijven. Deze kladversie wordt beoordeeld door een medeleerling met behulp van aandachtspunten die in de les gegeven worden. Tenslotte wordt de netversie geschreven. Vanaf deel 2 komt hier stap 0 (voorbereiding) bij, waarin leerlingen zich oriënteren op de schrijfopdracht voor wat betreft de tekstsoort, het publiek, het doel en de te hanteren stijl (formeel of informeel).

Na een jaar werken met een nieuwe basisvormingsmethode ontdekte een docent dat vooral de stapsgewijze aanpak uit *BV Taal* erg goed heeft gewerkt voor zijn leerlingen. In de meeste methoden Nederlands wordt bijvoorbeeld een schrijfopdracht als volgt gegeven: schrijf een brief, schrijf het stukje af, enzovoorts. Vervolgens wordt er een opdracht gegeven in de trant van: kijk elkaars produkt na. Vooral voor taalzwakke leerlingen bieden deze opdrachten te weinig houvast. In *BV Taal* wordt stapsgewijs gewerkt aan het produceren

van een tekst en het zelfstandig nakijken en verbeteren ervan. Daarvoor worden gerichte opdrachten gegeven en er worden richtlijnen verstrekt voor het nakijken van het schrijfprodukt. Afhankelijk van de tekstsoort worden bepaalde richtlijnen gegeven, zowel voor de leerling als voor de docent. Zo wordt bijvoorbeeld bij een verhalende tekst aan spelling en interpunctie beperkte waarde gehecht en ligt de nadruk op inhoud en tekstopbouw. Bij een sollicitatiebrief wordt echter een zwaarder gewicht toegekend aan spelling en interpunctie. Steeds wordt ook geprobeerd om dat wat bij grammatica of lezen aan de orde is geweest, als aandachtspunt op te nemen in het beoordelingsmodel.

Schoolse taalvaardigheid

Het vak Nederlands moet de leerlingen voorbereiden op het lezen van schoolboekteksten, het kunnen volgen van een mondelinge instructie, enzovoorts. Vooral meertalige leerlingen hebben veel problemen met het schooltaalgebruik. In *BV Taal* wordt dan ook ruimschots aandacht besteed aan de zogenaamde schoolse taalvaardigheden. Deze aandacht is in alle vaardigheden terug te vinden. Zo worden in de woordenschatlessen algemene woorden uit schoolboeken behandeld, zoals *functie*, *effect*. En in de strategielessen is er veel aandacht voor het raden van de betekenis van woorden in (schoolboek)teksten. Over het algemeen worden in *BV Taal* veel schoolboekteksten gebruikt. We hopen dat mede daardoor leerlingen de aanpak die bij Nederlands wordt gehanteerd, ook bij andere vakken gebruiken. Omgekeerd gaven docenten ook aan dat bepaalde onderwerpen uit de teksten net behandeld waren bij een ander vak waardoor met name de taalzwakke leerlingen voldoende voorkennis hadden om de les goed te kunnen volgen. Veel leerlingen hadden een *aha-erlebnis* en vonden dat een prettige ervaring. De stappen voor het lezen van teksten en het achterhalen van de betekenis van een woord, die de leerlingen bij Nederlands leren, zijn opgenomen in stappenplannen die bij alle vakken zijn te gebruiken.

De docenten benadrukten dat de leesaanpak werkt en dat leerlingen er profijt van hebben bij andere vakken en lessen. Op een school

wordt naast *BV Taal* gebruik gemaakt van de methode *Weet wat je leest!* (Lijmbach e.a., 1990). De docent was enthousiast omdat *BV Taal* hier goed bij aansloot waardoor de lessen Nederlands de steunlessen schoolse taalvaardigheden aanvulden.

In de les die we hieronder bespreken bij de leerlijn luisteren & spreken gaan we in op een belangrijke schoolse taalvaardigheid: het begrijpen en uitvoeren van een instructie.

Luisteren & spreken

Binnen de lijn luisteren & spreken is aandacht voor luistervaardigheid, spreekvaardigheid en gespreksvaardigheid. Bij spreekvaardigheid gaat het erom dat de leerling leert om de juiste informatie te noemen en die informatie ook op een goede manier te ordenen. Gespreksvaardigheid is gericht op sociale aspecten van mondelinge communicatie, zoals het voeren van een discussie, het spreken in meer of minder formele situaties, etc.

In het eerste deel van *BV Taal* is veel aandacht voor luistervaardigheid. Daarbij is het belangrijk dat de leerlingen de tekststructuur doorzien. Deze vaardigheid wordt van de leerlingen immers ook op school gevraagd. Een andere belangrijke schoolse taalvaardigheid is het begrijpen van instructies. Aan de hand van les 3.4, 'Plattegrond' (zie bijlage), wordt getoond op welke manier hieraan wordt gewerkt. De eerste twee opdrachten van de les zijn receptief; de leerlingen luisteren naar een instructie (bij opdracht 1) en oriënteren zich vast op de plattegrond (opdracht 2) waarop ze straks een instructie uit moeten voeren. Bij opdracht 3 moeten ze dan op basis van mondelinge instructies een route invullen. Met deze opdracht tonen we de leerlingen hoe belangrijk het is om een adequate instructie te geven, maar ook dat je als luisteraar de goede vragen moet stellen om de juiste informatie te krijgen (zie vraag 2). Na deze opdracht gaan de leerlingen verder in het oefenboek. Ze gaan nu zelf aan de slag: de één bedenkt een routebeschrijving die de ander moet invullen.

Een docent had naar aanleiding van deze les een plattegrond van Rotterdam meegenomen en de leerlingen aan de hand daarvan hun route naar school laten vertellen.

Interculturele aspecten

Een methode die met het oog op meertalige klassen is ontwikkeld, moet een intercultureel karakter hebben. Hoe ga je met zo'n gegeven om in een methode Nederlands?

In *BV Taal* ligt het startpunt steeds bij algemene thema's die dicht bij de leerlingen liggen, zoals vriendschap, humor, reizen. Zo kunnen ervaringen, kennis en ideeën van leerlingen met verschillende etnische achtergronden bij het onderwerp betrokken worden.

Steeds is geprobeerd op een positieve manier aandacht te schenken aan andere culturen dan de Nederlandse. In het begin van de ontwikkeling van de methode werden bijvoorbeeld bij de lijn verhalen sprookjes opgenomen uit de Surinaamse en Afrikaanse traditie. Tijdens de proefinvoering bleek echter dat leerlingen dat vaak niet als iets uit hun eigen cultuur zagen. Ze plaatsten het bijvoorbeeld in een stadse omgeving terwijl het sprookje duidelijk op het platteland was gesitueerd. Docenten merkten dan ook dat leerlingen meer interesse hadden in teksten over het leven van allochtone jongeren hier in Nederland. Veel leerlingen zijn immers hier geboren en bezoeken hun vaderland hooguit één keer per jaar. Bij de ontwikkeling van de rest van de methode en bij de revisie van het materiaal is met dit gegeven zoveel mogelijk rekening gehouden bij de tekstkeuze.

Daarnaast is er bij de teksten en bij de opdrachten op gelet dat het westerse perspectief niet als vanzelfsprekend wordt gepresenteerd. Bijvoorbeeld door niet te veel teksten over huisdieren op te nemen. Huisdieren zijn immers zeer eigen aan de Nederlandse cultuur, maar zijn in sommige andere culturen veel minder gebruikelijk. Uiteraard hebben we ook geprobeerd namen en situaties in opdrachten zo te kiezen dat leerlingen van verschillende afkomst zich erin kunnen herkennen.

Ook wordt er aandacht besteed aan culturen die voor vrijwel alle leerlingen vreemd zijn, bijvoorbeeld de Japanse. Dat heeft als voordeel dat de allochtone leerling bij dit soort onderwerpen niet steeds zelf in het middelpunt van de belangstelling staat, waardoor alle leerlingen gelijkwaardig kunnen praten over gewoonten. Overigens wordt ook steeds gewezen op de overeenkomsten die tussen verschillende culturen bestaan.

Differentiatie

Tijdens de proefinvoering bleek dat er te weinig differentiatie in de oorspronkelijke lessen was opgenomen. Het betrof zowel differentiatie naar tempo als naar niveau. Aangezien we de opbouw per les geen geweld aan wilden doen, is dit in de definitieve versie opgelost door te werken met een basisboek waarin de kern van de les is opgenomen. Verder is er een oefenboek met oefeningen die de leerlingen zelfstandig kunnen maken. Er zijn tevens oefeningen opgenomen met een hogere moeilijkheidsgraad. Voor de leerling die nog wat extra oefening nodig heeft, zijn herhalingsoefeningen opgenomen. Hierbij is zoveel mogelijk geprobeerd de oefeningen een andere vorm te geven zodat er afwisseling is voor de leerling en deze op een andere wijze de stof kan benaderen. Met deze nieuwe opzet wordt de docent ook meer vrijheid geboden bij het uitwerken van de les. Hiermee hopen we ook de docent te bereiken die moeite heeft met de strakke opbouw per les.

Zo zijn er in de woordenschatlessen als verrijking productieve oefeningen opgenomen. Dus naast het begrijpen en onthouden van een woord, moeten de leerlingen bijvoorbeeld het woord op de goede wijze kunnen gebruiken. Op de Brabantse proefscholen, waar in de klassen veel minder meertalige leerlingen zaten, werden de receptief aangeboden woorden namelijk als vrij gemakkelijk beschouwd. Overigens bleek wel dat opdrachten die ontwikkeld waren met het oog op meertalige leerlingen vaak ook zeer goed werkten voor Nederlandstalige leerlingen. Op een Rotterdamse school bleek tijdens de woordenschatlessen dat leerlingen die op het eerste gezicht een bepaald woord meenden te kennen, in de loop van de les toch door de mand vielen en alsnog de betekenis leerden.

Wennen aan de methode

De docenten die aan de proefinvoering van BV Taal hebben meegedaan, hebben erg aan de methode moeten wennen. Een docent: *'Vroeger zette je de leerlingen aan het werk en dat kon nu niet meer zo makkelijk. De lessen uit BV Taal bevatten gerichte activiteiten en er is veel afwisseling. Ik heb ook andere docenten die ermee gingen werken*

begeleid en het kostte tijd om ze aan deze werkwijze te laten wennen. Je merkt nu dat deze werkwijze in de basisvorming goed van pas komt. Je merkt ook dat de leerlingen beter bij de les zijn en actiever met taal omgaan. Dat is mij vooral bijgebleven: leerlingen gaan door deze werkwijze anders met taal om en dat is vooral voor meertalige leerlingen van belang.'

Een andere docent merkte dat BV Taal veel eist van de docent. Hij moest eraan wennen dat in een communicatieve methode als BV Taal, je als docent meer verbaal bezig bent, iets wat voor meertaligen wel een goede zaak is. De nadrukkelijke aandacht voor mondelinge vaardigheden vond hij soms moeilijk omdat je leerlingen aan het praten moet krijgen. Wel viel hem op dat de leerlingen over het algemeen goed meedoen met de oefeningen.

Een veelgehoorde opmerking was: *'BV Taal besteedt aandacht aan zaken die in een reguliere methode onderbelicht blijven. De aandacht voor woordraadstrategieën en zinsbouw bijvoorbeeld is zeer belangrijk voor onze leerlingen.'*

In een gesprek met een docent over de beperkingen van BV Taal werd gezegd: *'Je moet als docent een visie hebben. Mijn visie op het taalonderwijs was al erg aan het veranderen. BV Taal sloot daar goed bij aan. BV Taal is een methode met een visie. Eigenlijk is dat voor mij een prachtige beperking, maar voor een docent die gewend is aan een grote vrijheid bij het invullen van zijn lessen, is BV Taal misschien minder geschikt.'*

Een docente merkte dan ook op dat je, als je lesgeeft met BV Taal, minder van jezelf in de les kunt stoppen, omdat de methode zo voorgestructureerd is. Op grond van deze ervaringen zijn we van plan om voor het gebruik van BV Taal een invoeringsbrochure te schrijven voor docenten. Om in een klas met veel taalzwakke leerlingen alle leerlingen bij de les te betrekken is volgens ons een strakkere lesorganisatie noodzakelijk. Maar daarbinnen moet wel degelijk ruimte zijn voor een eigen invulling, als de kern van de les maar intact blijft. In de invoeringsbrochure zullen hiervoor aanwijzingen worden gegeven.

Slot

We hopen enigszins een beeld te hebben gegeven van het werken met de methode BV Taal in de klas. Belangrijk daarbij is dat een andere manier van onderwijzen vereist is. Zoals een

begeleider uit Eindhoven het formuleerde: 'BV Taal eist een communicatieve houding van de leerling en de docent. In plaats van de leerling aan het werk te zetten, moet er voortdurend actief gecommuniceerd worden. Ook leerlingen worden opeens geconfronteerd met een aanpak waarbij ze in elke les gericht aan een aantal doelen werken en dus niet eindeloos door kunnen gaan met zelfstandig opdrachjes maken. Daarnaast wordt van hen een actieve inbreng in de klas verwacht. Dat zijn ze niet gewend. Ik vind deze aanpak een goede, zowel voor de basisvorming als voor de meertaligenproblematiek.'

Onze ervaring is dat deze andere wijze van lesgeven een periode van aanpassing en gewenning vereist. Maar de inspanning weegt ons inziens op tegen de resultaten. We zijn van mening dat deze verandering in didactiek de nieuwe uitdaging moet zijn voor de docent Nederlands om alle leerlingen bij de les te houden.

Noten

- 1 Met dank aan: Chiel Kleisen, Bram van der Schalk en Ronald Reinhoudt van het Olympluscollege te Rotterdam; Ank van Hooydonk van het Pentacollege te Eindhoven; Ad Haans van de Quirijn te Tilburg; Jan de Heer van de Wolfert van Borselen te Rotterdam; Cees Hilhorst van het Dienstencentrum Onderwijs Beroop en Arbeid te Eindhoven; José Hofman en Marianne Molendijk van Het Projectbureau te Rotterdam.

Literatuur

- Bonset, H., M. de Boer, T. Ekens, *Nederlands in de basisvorming. Een praktische didactiek*. Muiderberg, Coutinho, 1992.
- Hajer, M. & T. Meestringa, *Schoolse taalvaardigheden in de basisvorming. Een leerplan*. Enschede/Lelystad, SLO/IVIO, 1994.
- Kemna, S. e.a., *BV Taal 1. Methode Nederlands voor het VBO/MAVO*. Groningen, Wolters-Noordhoff, 1994.
- Lijmbach, B., H. Hacquebord & K. Galema, *Weet wat je leest!* Groningen, Jacob Dijkstra, 1990.

1 Reizen door de lucht

Hoe kom je achter de betekenis van een onbekend woord? In deze les worden alle vier de stappen nog eens geoefend.

1

Heb je al eens iets gehoord, gelezen of gezien over zeppelins? Zijn het mensen, dieren of dingen?

2

Luister naar tekst 1. Lees hem daarna nog eens voor jezelf. Beantwoord dan de vragen. Gebruik de vier stappen van woordenschat (zie 'Om te onthouden').

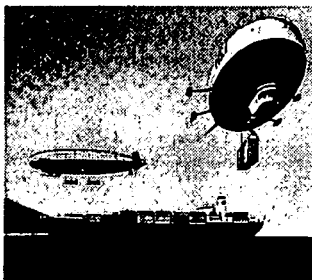
1 Welk woord in tekst 1 betekent hetzelfde als zeppelin?

2 In welke woorden kun je het antwoord op vraag 1 verdelen? Wat betekent het?

tekst 1

Zeppelins

Zeppelins, je hebt ze misschien wel eens gezien. Het zijn enorme sigaren die, zachtjes ronkend in de lucht, door propellers worden voortbewogen.

In de vorige eeuw bestonden er nog geen vliegtuigen zoals wij ze nu kennen. Wél was er de luchtballon en later het luchtschip, ook wel de Zeppelin genoemd. Zo heette de Duitse graaf die hem heeft uitgevonden. Het luchtschip is eigenlijk niet veel meer dan een grote ballon die door propellers bestuurd kan worden. Maar iedereen was er razend enthousiast over. Men kon nu in makkelijke stoelen door de lucht reizen.

Maar aan het enthousiasme kwam een eind toen in 1937 een verschrikkelijke ramp gebeurde met het luchtschip De Hindenburg. Bij het landen

kwam het veel te hard tegen de aanlegmast aan. Door de botsing kwamen er vonken vrij die het zeer brandbare waterstofgas in vlam zetten. Binnen een paar minuten was er van het trotse luchtschip alleen nog maar een smeulende schroothoop over. Van de 97 passagiers waren er 35 dood. Na deze catastrofe durfde niemand meer in zo'n luchtschip.

Maar nu, na 50 jaar, zijn ze herontdekt. Alleen zijn ze nu gevuld met het onbrandbare heliumgas. Dat is veel veiliger.

naar: H. de Boer, Samsam,
november 1987

- 3 In de inleiding vergelijkt de schrijver zeppelins met .....
- 4 Hoe kun je nog meer te weten komen over de vorm van zeppelins? Wat hebben ze voor vorm?
- groot en vierkant / driehoekig / langwerpig en rond
- 5 Hoe wordt een zeppelin in tekst 1 beschreven?
- 6 Wat betekent *ronkend* (r. 4)? Als je het niet weet, kun je stap 4 toepassen.
- 7 Hoe kun je (behalve door naar de illustraties te kijken) weten wat *propellers* (r. 5, 16-17) zijn?
- A Er worden een paar voorbeelden van gegeven.
B Er wordt kort verteld waarvoor ze gebruikt worden.
C Er staat een woord in de tekst dat hetzelfde betekent.
D Er staat in de tekst omschreven hoe ze eruit zien.

- 8 In welke regel(s) heb je het antwoord op vraag 7 gevonden?
- 9 Weet je nu wat *propellers* zijn? Als je het niet precies weet, kun je stap 4 toepassen (je mag ze eventueel ook tekenen).
- 10 Wat betekenen de samenstellingen en afleidingen bij a t/m d? Kijk eerst welke woorden en woorddelen erin zitten. Schrijf het zo op: luchtschip (r. 11) = lucht-schip = schip voor in de lucht
a aanlegmast (r. 28)
b schroothoop (r. 35)
c herontdekken (r. 41)
d onbrandbaar (r. 42)

3

- 1 Schrijf op welke stappen uit 'Om te onthouden' je bij vraag 1, 2, 3, 4, 6, 7 en 10 van opdracht 2 gebruikt hebt.
- 2 Staan er nog belangrijke woorden in tekst 1 die je niet precies kent? Schrijf ze op en probeer zelf achter de betekenis te komen. Gebruik de vier stappen!

Om te onthouden

Wat moet je doen als je een onbekend woord ziet?

stap 1: illustraties

Kijk of je aan de illustraties kunt zien wat het woord betekent.

stap 2: woorden en zinnen in de buurt

Soms staat er: een omschrijving, iets wat hetzelfde betekent, een tegenstelling, een voorbeeld, een vergelijking of waarvoor het gebruikt wordt.

stap 3: woordbouw

Zitten er woorden of onderdelen in het woord die je wel kent?

Kijk ook goed of de betekenis klopt met de rest van de zin!

stap 4: opzoeken of vragen

Als je er niet achterkomt, zoek je het op in het woordenboek of vraag je het

4 Plattegrond

In les 9 van blok 2 heb je geleerd wat instructies zijn.
In deze les ga je weer naar een instructie
luisteren.

1

Je hoort (een gedeelte van) een telefoongesprek. Luister en beantwoord de volgende vragen.

- 1 Wie zijn de sprekers?
- 2 Wat voor instructie wordt er gegeven?

2

Je krijgt een kopieerblad met een plattegrond. Bekijk de plattegrond goed en kijk of de volgende zinnen kloppen.

Goed of fout?

- 1 Er is een museum naast het stadhuis.
- 2 Tussen het politiebureau en het stadhuis loopt de Hoofdweg.
- 3 De Stationsweg is een zijstraat van de Hoofdweg.
- 4 De kerk staat in de Achterstraat.
- 5 In de Hoflaan staat het ziekenhuis.
- 6 Als je van het station naar de sporthal gaat, moet je de singel oversteken.

3

1 Je weet nu een beetje hoe de plattegrond eruit ziet. Je krijgt nu de hele routebeschrijving te horen. Luister en teken de route met potlood in op je plattegrond. Let goed op de plaatsen die genoemd worden.

- 2 Was er een kortere route geweest?
- 3 Wat had Sandra beter eerst kunnen vragen aan Paulo?

4

Om te onthouden

Een instructie bestaat altijd uit een aantal stappen in een bepaalde volgorde. Om een mondelinge instructie te kunnen volgen moet je goed luisteren. Als je zelf een routebeschrijving aan iemand geeft, moet je duidelijke aanwijzingen geven.

61

4 Plattegrond

4.

- 1 Doe deze opdracht in tweetallen. Kijk op het kopieerblad. Bedenk een plaats waar de ander naar toe moet lopen, bijvoorbeeld het museum, de sporthal of het ziekenhuis.

Noteer de route naar die plaats in je schrift. Begin bij het station. Schrijf op door welke straten de ander moet lopen en langs welke gebouwen hij of zij komt. Let op de goede volgorde!

voorbeeld

Loop onder de spoorweg door.
Loop rechtdoor over de Hoofdweg tot je bij de kerk komt. Neem na de kerk de eerste straat rechts. Dat is de Middenweg. Aan je linkerhand net voorbij de Kerkstraat staat een gebouw. Waar ben je nu?

- 2 Lees je routebeschrijving aan de andere leerling voor. Die tekent de route in op de plattegrond. Daarna leest de ander zijn of haar routebeschrijving aan jou voor. Stel vragen als de instructie niet duidelijk is.